

Lausunto jätelainsäädännön muuttamista koskevasta hallituksen esitysluonnoksesta

Palvelupäällikkö Saija Pöntinen
Alueelliset jätehuollon viranomaispalvelut

Taustaa

Ympäristöministeriö on valmistellut luonnoksen hallituksen esitykseksi jätelain ja eräiden siihen liittyvien lakien muuttamiseksi. Jätelainsäädäntöä ollaan muuttamassa, jotta voidaan täytäntöönpanna EU:ssa hyväksytyt uudet jätealan säädökset. Samalla kehitetään lainsäädäntöä kansallisista tarpeista lähtien. Lakimuutosten keskeisimpänä tavoitteena on lisätä materiaalien resurssitehokasta käyttöä ja jätteen kierrätystä.

Yhdyskuntajätteiden kierrätystä koskevat tavoitteet sitovat Suomea EU:n jäsenvaltiona. Kierrätystavoitteet ovat tiukentumassa asteittain. Nykyinen tavoite on 50 %. Tästä tulisi edetä 55 %:n kierrätysasteeseen vuonna 2025, 60 %:n kierrätysasteeseen vuonna 2030 ja edelleen 65 %:n kierrätysasteeseen vuonna 2035. Samalla kierrätysasteen laskemissäännöt tiukkenevat. Tavoitteet ovat Suomelle erittäin kovia, sillä Suomen yhdyskuntajätteiden kierrätysaste on ollut viime vuosina noin 41-42 %.

Jätelainsäädäntöön on esitetty kolme keskeistä ohjauskeinoa kierrätyksen lisäämiseksi. Nämä keinot ovat seuraavat:

1. Hyötyjätteiden erilliskeräysvelvoitteille asetetaan valtakunnallisesti vähimmäistaso. Biojäte, kartonki-, muovi- ja lasipakkaukset sekä metalli on kerättävä esitysluonnoksen mukaan kahden vuoden siirtymäajan jälkeen erikseen kaikilta vähintään viiden asuinhuoneiston kiinteistöiltä taajamissa. Suurimmissa yli 10 000 asukkaan taajamissa biojäte on kerättävä erikseen kolmen vuoden siirtymäajan jälkeen kaikilta asuinkiinteistöiltä. Kompostointi säilyy kuitenkin biojätteen erilliskeräyksen vaihtoehtona. Muille kuin asuinkiinteistöille tulee syntyviin jättemääriin sidotut kierrätettävien jätteiden erilliskeräysvelvoitteet.
2. Kunnan vastuulla olevissa sekajätteen ja kierrätettävien jätteiden kuljetuksissa siirrytään kokonaisuudessaan kunnan järjestämään jätteenkuljetukseen eli keskitetysti kilpailutettuihin kuljetuksiin.
3. Pakkausjätteen erilliskeräysjärjestelyt on hoidettava yhteistoiminnassa kuntien ja pakkausten tuottajien kanssa siten, että kunnan vastuulle kuuluvilla kiinteistöillä kunnat hoitavat pakkausjätteiden kuljetukset ja tuottajat osallistuvat kustannuksiin. Pakkausten tuottajien ja kuntien on tehtävä pakkausjätteen erilliskeräystä koskeva sopimus yhteistoiminnasta ja kustannusten korvaamisesta. Pakkausten tuottajat järjestävät lisäksi edelleen kierrätettävien jätteiden alueellisen ekopisteverkoston, jota kunnat voivat täydentää.

Jätehuollon vastuunjako on säilymässä jätelaissa ennallaan. Aikaisemmin kunnan vastuuta jätehuollossa on useaan otteeseen kavennettu. Kunnan jätehuollon järjes-

02.06.2020

tämisvastuulle kuuluu jatkossa nykyiseen tapaan asumisessa syntyvän jätteen sekä kunnallisessa hallinto- ja palvelutoiminnassa syntyvän yhdyskuntajätteen jätehuolto. Jätelaissa ollaan kuitenkin edellä mainituin tavoin muuttamassa sääntelyä siitä, miten kunta järjestää vastuulleen kuuluvat jätteenkuljetukset ja pakkausjätteiden keräyksen yhteistoiminnassa tuottajien kanssa. Käytännössä tämä vahvistaa valtakunnallisesti kuntien asemaa jätehuollon operatiivisessa järjestämisessä.

Ympäristöministeriö on pyytänyt lausuntoja jätelainsäädännön muuttamista koskevista esitysluonnoksesta. Lausunnot on annettava viimeistään 2.6.2020. Lausuntopyyntö ja lainsäädännön muutosesityksiä koskeva aineisto on kokonaisuudessaan Lausuntopalvelu-sivustolla, jonne myös jätelautakunnan lausunto tullaan viemään: <https://www.lausuntopalvelu.fi/FI/Proposal/Participation?proposalId=9db14571-b2ec-4a6f-a530-1c7bc49397eb>

Lausunto

Yleistä jätelainsäädännön muutoksista

Jätelain uudistamisessa on nyt otettu onnistuneesti lähtökohdaksi jätehuollon etusijajärjestyksen edistäminen ja kierrätyksen lisääminen siten, että samalla varmistetaan asukkaille toimivat jätehuoltopalvelut. Tiukentuvien kierrätystavoitteiden saavuttamiseksi on perusteltua säätää valtakunnallisesti vähimmäisvaatimukset kierrätettävien jätteiden erilliskeräykselle. Samalla on erittäin tärkeää selkiyttää ja vahvistaa esitetyn mukaisesti kunnan roolia asukkaiden sekä kunnallisen hallinto- ja palvelutoiminnan jätehuollon operatiivisessa järjestämisessä. Vain tällä tavalla kunnat voivat käytännössä varmistaa tehokkaan ja asukkaita palvelevan jätehuoltojärjestelmän, joka mahdollistaa kierrätysasteen noston.

Kunnan vastuulla olevan jätehuollon järjestäminen

Korkea kierrätysaste ja nykyaikainen ympäristövastuullinen jätehuoltojärjestelmä edellyttävät julkisen toimijan, käytännössä kuntien, vahvaa roolia. Jo aiempien jätelain uudistusten yhteydessä on todettu, että heikko kuntavastuu ja vastuiden hajanaisuus voivat johtaa jätehuollon tehottomuuteen ja puutteisiin ympäristönsuojelun tasossa. Vaikka jätehuollon perusvastuunjako ei olla nyt muuttamassa, on jätelain tavoitteiden saavuttamiseksi välttämätöntä, että kunnille annetaan vastuu järjestää sille kuuluvat yhdyskuntajätteen kuljetukset keskitetysti kilpailuttamalla.

Tähän saakka jätelaissa on mahdollistettu se, että kunta voi erikseen säädetyin ehdoin järjestää vastuulleen kuuluvat jätteenkuljetukset kilpailuttamisen sijaan jättämällä kuljetusten tilaamisen kiinteistöjen haltijoille. Jätteenkuljetusten järjestämisessä onkin eroja niin alueittain kuin jätelajeittain. Kuljetusten kaksoisjärjestelmä on ylläpitänyt kunnallisen jätehuoltojärjestelmän hajanaisuutta, vaikeuttanut kierrätyksen edistämistä ja heikentänyt jätealan toimijoiden yhteistyötä. Joillakin alueilla kuljetusjärjestelmää koskeva päätöksenteko on johtanut vuosia kestäneeseen epävarmuuteen ja valitusprosesseihin, mistä on aiheutunut jätehuoltoviranomaisille kohtuutonta hallinnollista kuormaa. Merkittävästi resursseja on vaatinut myös kiinteistön haltijan järjestämän jätteenkuljetuksen seuranta. Onkin hyvin tärkeää, että jätealan kehittymistä pitkään hankaloittaneesta kuljetusten kaksoisjärjestelmästä ollaan vihdoin luopumassa.

Kun asumisen sekä kunnallisen hallinto- ja palvelutoiminnan jätevirrat ovat kunnan hallinnassa, kunnat voivat tehdä pitkäjänteistä jätehuollon kehittämis- ja suunnitte-

02.06.2020

lutyötä. Ohjauskeinot ovat kattavasti käytettävissä ja kokeiluja voidaan toteuttaa toimivasti. Savo-Pielisen jätelauslautakunnan alueella, jolla on 15 kuntaa, on ollut koko lautakunnan toiminta-ajan kunnan järjestämä jätteenkuljetus sekajätteelle ja kierrätettävälle hyötyjätteille. Hyötyjätteiden erilliskeräystä on viime vuosina laajennettu merkittävästi, ja keräys on saatu käytännössä toimivasti järjestettyä. Keräys on toteutettu myös kustannustehokkaasti niin, että jätemaksujen taso on parina viime vuonna laskenut. Jätelauslautakunta on lisäksi ohjannut asiakkaita varsin voimakkaasti hyötyjätteiden erilliskeräykseen taksan avulla kattamalla kierrätettävien jätteiden keräyksen kustannuksia osin sekajätteen maksuilla. Kannustavien taksojen käyttö on mahdollista kattavasti vain kunnan järjestämässä jätteenkuljetuksessa, jossa jätehuoltoviranomainen määrittelee maksut sekä jätteiden käsittelylle että kuljetuksille.

Kunnan järjestämässä jätteenkuljetuksessa kuljetukset voidaan optimoida siten, että jätteenkuljetuksista aiheutuvat päästöt ovat mahdollisimman pienet ja laajentuvan erilliskeräyksen ilmastovaikutukset voidaan pitää positiivisina lisääntyvistä kuljetuksista huolimatta. Kunnan keskitetyssä kilpailutuksessa voidaan myös edellyttää aikaisempaa vähäpäästöisemmän jätteenkuljetuskaluston käyttämistä. Savo-Pielisen jätelauslautakunnan alueella on jo otettu käyttöön kunnallisen jäteyhtiön tekemään kilpailutuksen ansiosta biokaasukäyttöisiä jäteautoja, joilla hoidetaan Kuopion keskeisen kaupunkialueen jätteenkuljetukset.

Jätteenkuljetuksiin ehdotettu muutos voi aiheuttaa joillakin alueilla huolta paikallisten kuljetusyritysten menestymisestä kilpailutuksessa, mutta toisaalta lisääntyvä kierrätettävien jätteiden keräys tuo yrittäjille lisää työtä jätteenkuljetuksiin. Kunnan järjestämä jätteenkuljetus mahdollistaa myös uusien yritysten tulon mukaan markkinoille. Jätelakiesitykseen on lisäksi otettu onnistuneesti uusia säännöksiä kuljetusten kilpailuttamisesta siten, että erityisesti pienet ja keskisuuret yritykset huomioidaan tarjouskilpailuissa. Savo-Pielisen jätelauslautakunnan alueella kunnallinen jäteyhtiö on ottanut jo aiemmin tämän huomioon mm. käymällä markkinavuoropuhelua ennen kilpailutuksia ja kilpailuttamalla kuljetuksia myös pienille ja keskisuurille yrityksille sopivina kokonaisuuksina vaihteittain. Nämä yritykset ovat myös kilpailutuksissa menestyneet.

Jätehuollon tuottajavastuu sekä tuottajien ja kuntien yhteistoiminta

Asukkaiden jätehuoltopalvelujen toimivuuden ja kustannustehokkuuden kannalta on tärkeää, että palvelut hoidetaan yhtenä kokonaisuutena. Jätelakiesityksessä ehdotettu kuntien ja tuottajien yhteistoimintavelvollisuus yhdistettynä kuljetusjärjestelmäratkaisuun tarkoittaa sitä, että kunnat hoitavat pakkausten kiinteistökeräyksen jätehuollon järjestämisvastuulleen kuuluvilla kiinteistöillä. Tämä mahdollistaa kaikilla alueilla jätteen keräys- ja kuljetuspalvelujen suunnittelun ja järjestämisen toimivasti. Savo-Pielisen jätelauslautakunnan alueella kunnallinen jäteyhtiö järjestää tällä tavoin pakkausjätteiden keräyksen jo nyt, ja jätelakiin esitetty malli mahdollistaa tämän toimivan keräysjärjestelmän jatkumisen.

Jos tuottajien ja kuntien yhteistoimintaa sekä kunnan järjestämää jätteenkuljetusta ei edellytetäisi, kuntien järjestämä pakkausjätteiden kiinteistökeräys olisi ajettava alas ja asukkaiden jätehuollon järjestäminen hajautuisi monelle toimijalle. Tällöin ei olisi mahdollista suunnitella ja ylläpitää yhtenäistä ja hallittavaa kokonaisuutta. Tällöin ei voitaisi myöskään kehittää toimivasti pakkausten lisäksi muiden samaa materiaalia olevien tuotteiden yhteiskeräystä (esimerkiksi muovipakkausten ja muiden muovien keräystä yhdessä). Myös uusien keräysmallien, kuten korttelikeräyksen ja

monilokerokeräyksen, käyttöönotto ja kierrätykseen ohjaaminen kannustavalla jätetaksalla edellyttävät sitä, että kunnat järjestävät pakkausjätteiden keräyksen asuin-kiinteistöiltä sekä kunnallisen hallinto- ja palvelutoiminnan kiinteistöiltä.

Kun kunta hoitaa kattavasti eri jätelajien keräämisen asuin-kiinteistöiltä, on tilanne asukkaiden kannalta selkeä. Kiinteistöille voidaan tarjota kokonaisvaltaiset jätehuoltopalvelut ja asukkaat saavat myös kaikkia jätelajeja ja jätehuoltopalveluja koskevan neuvonnan yhdestä paikasta. Savo-Pielisen jätelauslautakunnan alueella kunnallinen jäteyhtiö tarjoaa taloyhtiöiden isännöitsijöille hyötyjätteiden keräykseen valmiin ehdotuksen kerättävistä jätelajeista ja sopivan kokoisista jäteastioista sekä toimittaa veloitusetta jäteastiat kiinteistöille. Samalla sovitaan niin sekajätteen kuin hyötyjätteidenkin kuljetuksista, ja annetaan niitä koskevaa neuvontaa.

Kierrätettävien jätteiden erilliskeräys ja ekopisteverkosto

Jäteasetukseen sisällytettävät valtakunnalliset hyötyjätteiden erilliskeräysvelvoitteet ovat perusteltuja ottaen huomioon huomattavasti kiristyvät kierrätystavoitteet ja tehdyt arvioinnit, joiden mukaan esitetty vaihtoehto on selvästi positiivinen ympäristövaikutuksiltaan. Savo-Pielisen jätelauslautakunnan alueella on tehty jo aiemmin vastaavaa vaikutusten arviointia hyötyjätteiden erilliskeräysvelvoitteiden laajentamisesta ja erilliskeräysvelvoitteita on jätehuoltomääräyksissä tiukennettu asteittain kierrätyksen lisäämiseksi. Jäteasetukseen esitetyt erilliskeräysvelvoitteet toteutuvatkin alueella osittain jo nyt.

Joka tapauksessa on tärkeää, että kunnallisissa jätehuoltomääräyksissä voidaan jatkossakin määritellä asetusta ankarammat tai tietyin ehdoin lievemmat erilliskeräyksen velvoite-eräat, joista jälkimmäisiä on tarkasteltava viiden vuoden välein. Näin voidaan ottaa huomioon hyvin erilaiset paikalliset olosuhteet ja varmistua siitä, että erilliskeräyksen järjestäminen on aina ympäristövaikutuksiltaan perusteltua ja kustannuksiltaan kohtuullista.

Vaikka kiinteistöittäinen keräys laajenee, palvelee ekopisteverkosto vielä huomattavaa määrää pientaloja kierrätettävien jätteiden keräyksessä. Pakkausten tuottajia edellytetään järjestämään edelleen pakkausjätteen alueellinen keräysverkosto, mutta asetuksessa säädettyä ekopisteiden vähimmäismäärää ollaan pienentämässä. Las-, metalli- ja kuitupakkausten alueellisten vastaanottopaikkojen vähimmäismäärää ollaan laskemassa nykyisestä 1850 paikasta 1000 paikkaan. Muovipakkausten vastaanottopaikkojen määrä ollaan sen sijaan nostamassa kaksinkertaiseksi nykyisestä eli samalle tasolle muita pakkausmateriaaleja koskevan vaatimuksen kanssa.

Savo-Pielisen jätelauslautakunta pitää perusteltuna sitä, että jatkossa kaikissa ekopisteissä kerätään kaikkia pakkausjätteitä eli kartongin, lasin ja metallin lisäksi myös muovia. Esitetty ekopisteiden vähimmäismäärän pieneneminen vaikuttaa kuitenkin huomattavalta. Vaikka hyötyjätteiden kiinteistöittäinen keräys on Savo-Pielisen jätelauslautakunnan alueella laajaa, ei edes nykyisen asetuksen mukaista ekopisteverkostoa ole katsottu riittäväksi, vaan kunnallinen jäteyhtiö täydentää verkostoa. Tällä hetkellä jätelauslautakunnan toiminta-alueella on vajaa 100 ekopistettä, joista noin 25 % on kunnallisen jäteyhtiön järjestämiä. Ekopisteet palvelevat lähes poikkeuksetta ensisijaisesti pientaloja, eikä kiinteistökeräyksen laajenemisen perusteella katsota mahdolliseksi juurikaan harventaa ekopisteverkostoa. Savo-Pielisen jätelauslautakunta esittää, että ekopisteiden valtakunnallista vähimmäismäärää arvioitaisiin vielä uudelleen, jottei verkosto supistuisi niin paljon kuin nyt on esitetty.

Jätehuoltoviranomaisen rekisterinpitovelvoite

Jätelaissa säilyy jätehuoltoviranomaisella velvoite ylläpitää rekisteriä jätteenkuljetuksista. Lisäksi jätelakiin on esitetty jätehuoltoviranomaiselle uutta velvoitetta merkitä rekisteriin tiedot biojätteiden omatoimisesta käsittelystä eli kompostoinnista kiinteistöillä. Jätteenkuljetusrekisterin ylläpito on aiheuttanut tulkintaristiriitoja siitä, missä määrin jätehuoltoviranomainen voi siirtää rekisterin ylläpitoon liittyviä tehtäviä kunnalliselle jäteyhtiölle. Savo-Pielisen jätelausautakunta katsoo, että rekisteriä koskevaa sääntelyä olisi syytä muuttaa ja selkiyttää niin, että tietojen vastaanottamiseen, järjestämiseen ja rekisteriin merkitsemiseen liittyviä tehtäviä voitaisiin toteuttaa kunnallisessa jäteyhtiössä, jos alueen jätehuoltoviranomainen näin päättää.

Kunnan järjestämässä jätteenkuljetuksessa kaikki kuljetustiedot tulevat käytännössä kunnallisen jäteyhtiön asiakasrekisteriin keskitetysti ja tiedot ovat sitä kautta ajantasaisina jätehuoltoviranomaisen saatavilla ilman, että vaaditaan työlästä prosessia, jossa jätteenkuljettaja ilmoittaa kuljetustietoja ja jätehuoltoviranomainen merkitsee niitä erikseen jätteenkuljetusrekisteriin. Lisäksi kirjallisten kompostointi-ilmoitusten vastaanottaminen ja merkintä rekisteriin on jo nyt toteutettu joillakin alueilla siten, että kunnallinen jäteyhtiö hoitaa käytännön työtä. Järjestely on toimiva ja sen tulisi olla jatkossakin mahdollinen.

Yhteenvedo

Savo-Pielisen jätelausautakunta katsoo, että jätelakiehdotus muodostaa nyt kokonaisuuden, jossa keskeiset muutokset tukevat toisiaan. Esitysluonnoksen mukaiset hyötyjätteiden erilliskeräysvelvoitteet, kunnan järjestämä jätteenkuljetus sekä tuottajien ja kuntien yhteistoimintavelvoite pakkausjätekeräyksessä mahdollistavat yhdessä kierrätysasteen noston sekä asukkaita palvelevan, kustannustehokkaan ja ympäristövastuullisen jätehuollon. Jos jokin näistä osakokonaisuuksista ei toteudu, jätelaille asetetut tavoitteet vaarantuvat. Savo-Pielisen jätelausautakunta pitää tärkeänä, että lain keskeiset muutoskokonaisuudet toteutetaan esitysluonnoksen mukaisina.

Vaikutusten arviointi

-

Esitys

Savo-Pielisen jätelausautakunta antaa ympäristöministeriölle edellä olevan lausunnon hallituksen esitysluonnoksesta jätelain ja eräiden muiden lakien muuttamiseksi.

Valmistelija

Saija Pöntinen

etunimi.sukunimi(at)kuopio.fi

puh. +358 44 718 5066

Päätösehdotus

Palvelupäällikkö Saija Pöntinen

Lautakunta hyväksyy palvelupäällikön esityksen.

Päätös

Päätösehdotus hyväksyttiin yksimielisesti.

